Geschiedenis Sloterplas/Sloterpark/Osdorp Centrum

AUP Amsterdam 1938

In het jaar 1938 is het AUP Amsterdam ontwikkeld met hierin als grootste stadsuitbreiding de Westelijke Tuinsteden. *Een belangrijk kenmerk van de stedenbouw uit deze tijd is de ruime opzet van de woonwijken met de grote aandacht voor de groenvoorziening. Parken en open ruimten zouden een gunstige invloed moeten uitoefenen op de Volksgezondheid. De bevolking kond gebruik van maakte om er te wandelen, spelen of een bepaalde sport te beoefenen. Een verblijf in het park werkte als een contrast op de druk van het stadsleven en was voor de bezoeker een middel om daarvan te herstellen.*[1]

In het hart van de Westelijke Tuinsteden is de Sloterplas als groot recreatiegebied voor watersport, zeilen, zwemmen en kanovaren ontworpen.

Inspiratiebronnen voor de Sloterplas zijn de Volksparken zoals deze begin van de 20te eeuw in Duitsland zijn aangelegd, twee voorbeelden hiervoor zijn de Maschsee in Hannover en Stadpark in Hamburg. Bij het ontwerpen van het Sloterpark werden deze parken qua theorie en qua ontwerp als voorbeeld genomen.

Over het ontwerp wordt kort geschreven: Langs de oevers van het meer zullen parken van verschillend karakter aangelegd worden. Het toekomstige meer is verbonden gedacht met het ontworpen stelsel van waterwegen, zodat men het met pleziervaartuigen zal kunnen bereiken.[2] De Sloterplas moest naast het Amsterdamse Bos een algemeen recreatiegebied worden dat Amsterdammers konden bezoeken op zon- en feestdagen.[3]

Slotermeerpolder

In de tijden van opstellen AUP was de Sloterplas een polder: de Sloterdijkermeerpolder. De polder lag meer dan twee meter lager dan zijn omgeving, op -4,5 meter NAP. Oorspronkelijk was het een oude veenkreek die zich door oeverafslag had verbreed tot het 'Slootermeer'.[4] De polder was onbebouwd en de bodem bestond uit klei en veen. Het idee was om het klei en veen uit te graven en te gebruiken als voedselrijk plantgrond voor het aanleggen van het grote parkgebied rondom de plas. Dit zou een goedkope oplossing zijn. Helaas is de klei en veen zodanig vermengt met ander grond, dat hij zijn waarde grotendeels kwijt raakte.

Uitgraving polder

Eerst wilde men alleen de bovenste veen- en kleilaag afgraven tot een diepte van 12m ter behoefte van de aanleg van het Sloterpark. Later is besloten de zandlaag af te graven ten behoeve van de ophoging van de stadsuitbreiding. De Sloterplas is uiteindelijk tot 30m diep uitgegraven.

Stedelijke koppen en landschappelijke flanken

De noord en zuid oever kregen een stedelijk karakter welk wordt benadrukt door uitgekiend geplaats hoogbouw. Hier in tegen hebben de oost en westoever een landschappelijk karakter met een

[1] AUP Bijlagen 1934: 114
[2] AUP Nota van toelichting 1934: 96
[3] Steenhuis-Meurs (in print): 7
[4] Pennock 1951: 26

schakeling van open ruimtes; een afwisseling van beplanting met open speelweides, reliëf (er werd een kunstmatige heuvel gepland in het westelijk deel van het park) en gebogen maar strakke lijnvorming in de beplanting en oevers. De stedelijke koppen zijn gedraaid ten opzichte van elkaar. Hierdoor is het einde van de plas niet zichtbaar en lijkt het water door te stromen als bij een brede rivier. Dit effect samen met de vormgeving van het parkgebied zorgen voor een illusie van een oneindig doorlopende landschap.

Oevers

Met het eind van de zandgewinning in 1954 kregen de oevers een definitieve vorm.

De oevers van de stedelijke koppen zijn groots van vorm en hebben een directe relatie met de stedenbouwkundige velden van de aanliggende wijken. De Noordkant is vormgegeven als monumentaal bastion met hoge kademuren van 3.5m, deze hebben niet alleen een esthetische waarde maar ook een functionele. Bij zuidwester wind kunnen hier hoge goven ontstaan. De zuidkant daarentegen is vormgegeven als grote baai. Met een grote boog omarmd het land hier het water. In loop van de tijd is het karakter aan de zuidkant verrommelt en daardoor minder duidelijk afleesbaar. Het oever is vormgegeven met een betonnen keermuur van circa 2m hoogte. De landschappelijke zijflanken zijn kleinschaliger vormgegeven. Voorgelegde eilanden samen met waterkanalen die de plas met het ommeland verbinden zorgen voor coulissewerking – hierdoor wordt het gevoel van oneindigheid creëert. Natuurlijke oevers met riet begroeiing wisselen hier af met beschoeiing van perkoenpalen.

De lijnvoering van de hele oever bestaat uit een afwisseling van regelmatige bogen en rechte lijnen, en is daardoor zeer artificieel.

Het Sloterpark:

Door dat het Sloterpark niet in een keer is aangelegd en ontworpen bestaat het park uit verschillende parkconcepten en ontwerp filosofieën. De aanleg van het park zelf volstrekt zich over een tijdspad van 30 jaren, het laatste meest westelijke gedeelte is pas in 1980 voltooid.

De noordelijke oever werd gezien als de plaats waar de meeste bezoekers uit de binnenstad (via de Jan Evertsenstraat) het Sloterpark zouden bereiken. Aansluitend bij de ideeën van de volksparken uit de jaren 30 in Duitsland kreeg het boulevard een monumentale karakter. Dit karakter wordt bij voorbeeld bereikt door de toepassing van 6 rijen bomen, een 3,4m hoge gemetselde bastionvormige kademuur en toepassen van grote granieten blokken om overgangen (in maaiveldhoogte) te markeren. Er deelruimtes met verschillende functies en vormgeving vormen samen een mooi compositie.

Het oostoever is in de jaren 50 vormgegeven volgens de ideeën van het architectonisch parkontwerp. Hier wisselen geometrische blokken met bebossing af met open plekken en ingesloten speelweiden. Hier en tegen is het gehele westelijk parkdeel in de jaren 60ig ontworpen in de romantische stijl van het Engelse landschapspark met een grote ligweide, en boomgroepen en verschillende zichtlijnen. Door achterstallig onderhoud zoals bij voorbeeld de wildgroei aan bomen en struweel zijn veel van de ontwerpprincipes niet meer goed ervaarbaar.

Het zuidoever is aan het eind van de jaren zestig aangelegd. Hier waren minder bezoekers verwacht dan aan de noordzijde daarom is het verharde oppervlakte beperkt tot een wandelpad langs het

water. De Cornelius Lelylaan kwam hier dicht bij de plas te liggen. Er waren gedachtes om de centrum Osdorp aan de plas te leggen. Deze staan haaks op het voornemen om een snelweg aan te leggen die Schiphol zou verbinden met het westelijke havengebied. Deze snelweg was geplant tussen het centrum Osdorp en de Sloterplas, maar is nooit uitgevoerd. Als 'ventweg' van de snelweg is de Meer & Vaart aangelegd, deze vormde met zijn 4 rijbanen, en trambaan al vanaf het begin een barrière tussen centrum en Sloterplas. In het oorspronkelijke ontwerp van de Meer en Vaart waren vijf boomrijen geplant, tussen wandelpad, dat langs het water gevoerd was en de rijbanen was een hoge bosschage gedacht. Het idee om het centrum met de sloterplas te verbinden kreeg nooit een sterke uitwerking. Een belangrijke bijkomende reden hiervoor is, het uit America komende concept van de Indoor shopping mall. Hierdoor richtte het centrum zich naar binnen en leek het contact met de omgeving niet meer belangrijk.

De aanleg van het meeste westelijke gedeelte is pas in de jaren 80 afgerond. Door een vertraging in de uitvoering is hier spontaan een verwildert gebied ontstaan, dat zeer gewaardeerd was onder de bewoners. Na protesten van de bewoners is dit gebied als natuurgebied behouden gebleven en aangereikt met de Heemtuin en een natuurtuin.

Het sloterpark bestaat uit verschillend parkonderdelen, toch word het Sloterpark als een gebied ervaren. De reden hiervoor zijn als volgt:

- Het oever is meteen in begin aangelegd een kent een op elkaar afgestemde ontwerptaal.
- Het sterke concept van de 2 stedelijke koppen versus de 2 landschappelijke flanken.
- De grootse vormgeving van de twee stedelijke oevers (noordzijde bastion, zuidzijde osdorp baai)
- De zelfde boomsoorten (klopt dit?) toegepast aan de landschappelijke flanken.
- Het rondje Sloterplas kan in potentie hieraan bij dragen, maar op dit moment zijn er nog een aantal vervelende onderbrekingen.

<u>Context netwerk</u>

De Lelylaan en de Meer & Vaart, twee belangrijke lijnen uit het AUP, hebben een sterke ruimtelijke relatie met het zuidoever. De Lelylaan verbind het CNW met het centrum van Amsterdam. De Meer en Vaart heeft een belangrijk rol in de verbinding binnen de verschillende wijken van Nieuw West. Een nieuw ontwerp van deze baai moet daarom in relatie gezien worden met de deze twee lange lijnen.

Analyse Zuidoever Sloterplas:

In het ontwerp van de Sloterplas is het stedelijke zuidoever vormgegeven als grote baai (osdorp baai). Deze begint bij de landtong (bier/theetuin) en eindig bij het watersporteiland (meer openbaar maken). In de loop van de jaren is deze ruimte verrommelt en daarom is deze baai op dit moment niet goed voelbaar.

De Meer & Vaart vormt een te grote barriere tussen CNW en het oever. Voor een optimaal gebruik van het oever moet deze barriere beslecht worden.

De vele verkeer van de Lelylaan heeft een